

КОНТИНЕНТ КОЈИ МИСЛИ: ПОЛИТИЧКА МИСАО У ПОДСАХАРСКОЈ АФРИЦИ

Приказ књиге: Данило Бабић, Политичка мисао у Подсахарској Африци – од ослобођења до данас. Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2026.

Теоријско разматрање политичких идеја које су нашле упориште у Африци ријеткост је на нашим просторима. У претходној књизи „Злочини западне цивилизације” (Petrović, Babić, 2024) др Данило Бабић је заједно са др Рајком Петровићем направио теоријску поставку и генезу развоја колонијализма и неоколонијализма. У монографији „Политичка мисао у Подсахарској Африци” Бабић на специфичан начин продубљује и на једном мјесту приказује доминантне политичке идеје афричког континента. Овом књигом покушава да исправи оно што је у самом уводу наглашено као изузетан проблем савременог друштва и образовања, а то су вестернизација, деградација, и губљење компаративне предности у односу на образовање у претходном систему, нарочито када је у питању Африка и њена политичка слика (Babić, 2026, 11). Кваме Нкрума (Kwame Nkrumah), први председник Републике Гане, у обраћању не само свом становништву већ Африканцима у цјелини рекао је следеће: „иштите прије свега политичко царство, и све остало ће вам се придодати”¹ (Amanor-Wilks, 2018). Књига управо анализира како су народи и њихови лидери на „континенту без точкова” градили то „политичко царство” кроз деценије борбе за независност (Babić, 2026, 11). Сада, када долази до структур-

них промјена у регији Подсахарске Африке, које неки називају и антиколонијалном револуцијом (Coker, 2026), овакво дјело од изузетног је значаја како би нас упознало са развојем друштвених појава и процеса у Африци.

Монографија написана на 435 страница подијељена је у два дијела. Након пролегомене насловљене као „Постављање сценографије” слиједи први дио који нам приближава идеолошки развој друштава кроз „Токове афричке политичке мисли”. У другом дијелу Данило Бабић бави се процесима дугог трајања у Подсахарској Африци, дајући нам дубљи увид у политичко-економске проблеме са којима се свакодневно суочавају њихове институције, али и народи у цјелини. Такође, књига је обogaћена различитим табеларним приказима, сликама и додацима који могу боље да објасне кључне тезе изнесене у тексту.

Уводно поглавље критикује, али и исправља одређене недостатке када је у питању познавање чињеница о афричком континенту. Мањак свијести неријетко је посљедица усвајања западноцентричних наратива о томе да тамо „нема цивилизације” или да је Африка „резерват дивљих животиња” (Babić, 2026, 11). Почев од објашњења величине континента, преко најзаступљенијих породица језика и

1 Оригинални извор: „Seek ye first the political kingdom, and all else shall be added unto you”.

нагласка на томе да је Африка мјесто највећих хришћанских и исламских религијских скупина, у монографији се истиче значај претколонијалних царстава која су егзистирала на тим просторима. Царство Мали под Манса Мусом (Mansa Musa), Велики Зимбабве и Краљевство Конго, који су своје зените достизали у периоду између XI и XVI вијека, свједоче о томе да су у Подсахарској Африци давно прије данашњег времена развијени култура и цивилизација (Babić, 2026, 13–14). Доминантна теза у западним интелектуалним круговима коју су поставили Нил Фергусон (Niall Ferguson), Гвејн Дајер (Gwynne Dyer) и Пол Џонсон (Paul Johnson) подразумева да је Африка прије доласка колонизатора била ништа друго до *tabula rasa* коју заобилазе кључни трговински токови (Babić, 2026, 15–16). Када пише о политичкој теорији, аутор ставља незаобилазан фокус на филозофију и кључне представнике одређених епоха који су поставили темеље савременог свијета. Тако Хегела (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) и Имануела Канта (Immanuel Kant) представља као филозофе који су Африканце посматрали као морално и интелектуално инфериорне (Babić, 2026, 19–21). Онако како су постојале развијене цивилизације у Африци прије доласка колонијалиста, тако су постојали и значајни филозофи који су утрли пут развоју афричке политичке мисли. У овом поглављу понајвише се анализира етиопски филозоф Зера Јакоб (Zera Yacob), који је истицао значај хармоније и космолошки доказивао Бога. Бабић помиње и неке друге филозофе попут Ахмеда Бабе (Ahmad Baba al-Timbukti), Антона Вилхелма Амоа (Anton Wilhelm Amo), те пионире политичке филозофије попут Африкануса Хортона (James Africanus Beale Horton), противника расизма, и Едварда Вилмота

Блајдена (Edward Wilmot Blyden), зачетника панафриканизма. Нагласак је на представљању и разматрању оних идеја које су значајне за организовање афричких држава, док ће друге бити само спорадично поменуте (Babić, 2026, 23–28). Искусивши страхоте учешћа у Првом и Другом свјетском рату, Африканци су започели своју борбу за деколонизацију која представља дуг и изузетно сложен процес саткан од најмање три фактора: афрички, метрополитански (колонијални) и међународни (Babić, 2026, 41–45). Са тако постављеном сценографијом, која анализу лишава империјалне стереотипизације и западноцентричног приступа, књига нас води у непрегледне, а опет структуриране дубине афричке политичке мисли.

У првом теоријском поглављу под насловом „Токovima афричке политичке мисли“ Данило Бабић настоји да Африку представи као континент који мисли и који умије да доноси одлуке за себе. Анализа обухвата неколико кључних мисаоних токова које ћемо детаљније поменути. Негритуд, ријеч први пут употријебљену 1935. године, сковали су Еме Сезер (Aimé Fernand David Césaire), Леополд Сенгор (Léopold Sédar Senghor) и Леон Даме (Léon-Gontran Damas), франкофони интелектуалци, махом књижевници, који су живјели и радили у дијаспори. Покрет је представљао интелектуални отпор угњетавању, инфериорности и негативном представљању црнаца, а инспирацију је проналазио у марксистичкој политичкој филозофији која, према Сенгору, није само фокусирана на материјалистичко, већ подразумева узајамно дјеловање између материјалних услова и духовних активности (Babić, 2026, 53–58).

Африка је континент који је масовно пригрлио социјализам као начин

управљања државом, а разлог за то су колективизам, спор процес акумулације капитала, а поред тога и супротстављеност капитализма принципима афричког друштва. Бабић тако класификује афрички социјализам у три гране. Прва се тиче научног социјализма, заснованог на марксизму – лењинизму, примјењиваног у Анголи, Мозамбику и Етиопији кроз авангардне партије и централизовано планирање. Друга грана је популистички социјализам, фокусиран на обичног човјека и борбу против корупције, а најчешће је настао пучевима. Истакнути примјери су Томас Санкара (Thomas Sankara) у Буркини Фасо, са својим идеализмом и програмом самоодрживости, те Секу Туре (Ahmed Sékou Touré) у Гвинеји са концептом „комунокрације”. Трећу грану чини аутохтони социјализам. Овај облик настоји да повеже социјализам са традиционалним афричким колективизмом. Кључне су идеје Квамеа Нкруме („Освећивање”) и Џулијуса Нјеререа (Julius Nyerere) (концепт „Уђама”) (Babić, 2026, 59–144). Афрички национализам такође је изузетно важан правац у развоју политичке мисли. Различити лидери нудили су различите погледе на нацију. Патрис Лумумба (Patrice Lumumba), премијер ДР Конга, симбол борбе за независност и антиколонијализам, постао је водећи заговорник потпуне независности и превазилажења племенских, регионалних и етничких подјела. Мобуту Сесе Секо (Mobutu Sese Seko), председник Заира, спроводио је концепт „аутентичности”, тежећи културној ренесанси, што је у пракси често служило као параван за клептокрацију. Намди Азикиве (Nnamdi Azikiwe), председник Нигерије, дефинисао је „зикизам”. Роберт Мугабе (Robert Mugabe), као председник Зимбабвеа, био

је познат по свом „мугабеизму”, који путем наратива „чимуренге” (борбе) оправдава радикално исправљање историјских неправди (Babić, 2026, 145–191). Када аутор пише о Гандију (Mohandas Gandhi) и хуманизму, незаобилазно помиње и Франца Фанона (Frantz Fanon), психијатра те политичког филозофа са Мартиника, као извјесну супротност. Фанон је сматрао да је деколонизација апсолутна замјена једне врсте људи другом без прелазних нијанси (Fanon, 1973, 1), а Сартр у предговору његовој књизи наглашава насилни карактер тог прелаза (Fanon, 1973, VII–XXII). Са друге стране, Ганди је, како Бабић тврди, канонизовао ненасиље, као лични и друштвени метод дјеловања који је постао саставни дио борбе и неких афричких народа. Нелсон Мандела, председник Јужноафричке Републике, (Nelson Mandela) симбол је „деколонијалног хуманизма” и транзиције из парадигме рата у парадигму мира кроз помирење. Такође, Кенет Каунда (Kenneth Kaunda), председник Замбије, развио је „замбијски хуманизам” као синкретичку мјешавину хришћанске етике, социјализма и гандизма (Babić, 2026, 193–211). Аутор нас упозорава и на ауторитарне елементе у политичкој мисли Африканаца, и то на примјеру диктатора лишених идеолошке дубине коју су, пак, имали претходно поменути појединци. Иди Амин (Idi Amin Dada), лидер Уганде, Жан-Бедел Бокаса (Jean-Bédél Bokassa), цар Централноафричког царства, диктатори Чада и династије Нгема (Nguema) из Екваторијалне Гвинеје, примјери су аутократског владања без суштине (Babić, 2026, 213–242). Нови талас афричких лидера, који се појавио у периоду касног хладног рата, карактерише успон вођа попут Џерија Ролингса (Jerry Rawlings) у Гани, Пола Кагамеа (Paul Kagame) у Руанди и Јоверија Мусевенија

(Yoweri Kaguta Museveni) у Уганди. Њихов модел управљања често се дефинише као развојни ауторитаризам, гдје се политичка концентрација моћи и строга дисциплина оправдавају циљевима убрзаног економског развоја, стабилности и националног препорода (Babić, 2026, 255–275). Поред анализе идеје панафриканизма, Бабић не заобилази ни нове лидере, нарочито оне у Сахелу. Лидери предвођени Ибрахимом Траореом (Ibrahim Traoré) у Буркини Фасо, Асимијем Гоитом (Assimi Goïta) у Малију и Абдурахманом Тијанијем (Abdourahmane Tchiani) у Нигеру представљају савремени талас афричког суверенизма који је преузео власт кроз серију војних удара између 2020. и 2023. године. Ови режими свој легитимитет темеље на оштрој критици претходних цивилних влада због неуспјеха у борби против дихадистичких побуна, али прије свега на радикалном антинеоколонијалном дискурсу и отвореном раскиду са француским и западним утицајем (Babić, 2026, 323–332).

Други дио монографије др Данила Бабића, под насловом „Процеси дугог трајања у Подсахарској Африци”, фокусира се на структурне изазове који перзистирају на континенту и обликују његову политичку и економску стварност мимо појединачних идеолошких праваца. Претпостављамо да аутор логику овог поглавља црпи из идеја Фернана Бродела (Fernand Braudel). Према његовом мишљењу, концепт дугог трајања (*longue durée*) представља историјску перспективу усмјерену на стабилне и дуговјечне структуре које трају вијековима и својим веома спорим ритмом чине дубински оквир који ограничава људско искуство и условљава све остале историјске промјене (Braudel, 1980, 27–33). Овај дио књиге анализира три кључ-

на феномена: војне пучеве, сучељавање политичке мисли са суровим социоекономским реалностима и питање деколонизације ума. Кључни разлози за пучеве јесу колонијално наслеђе, слабе институције, социоекономски проблеми, спољни утицај и спирале пучева у одређеном систему (Babić, 2026, 341–345). Социоекономски проблеми супротстављају се класичној марксистичкој анализи, понајвише због тога што Африка никада није била индустријализована и није достигла ниво капиталистичких држава. Суштински, не постоји акумулација капитала нити класична друштвена стратификација која је основа индустријализованих друштава Запада. Додатно, живот отежава феномен „спектакла корупције”, у којем се корупција нормализује и представља систем патронаже којим лидери изнуђују лојалност (Babić, 2026, 353–361). Ово поглавље Данило Бабић завршава једним релативно новим појмом, а од суштинске је важности за деколонизацију. То је деколонизација ума. Колонизацији ума циљ је одбацивање сопственог културног обрасца и усвајање туђег, док деколонизацију ума аутор дефинише као борбу против психолошке потчињености и прихватања сопствене инфериорности (Babić, 2026, 371–372).

Ово пионирско дјело представља значајан допринос српској политичкој науци, ширећи видике ван искључиво западноцентричне визуре посматрања Африке. Тековине Покрета несврстаних су нашем народу ипак у одређеној мјери приближиле далеке народе и њихове културе, али до сада нисмо детаљно разматрали њихове политичке, односно идеолошке мозаике. Књига је лако разумљива, једноставно написана, а са друге стране, задира у сложене структуре друштава која нам нису сродна осим по колонијализму и трајној

борби за независност. Важност овог дјела је у томе што се у анализи стања афричких друштава напустио актуелни постмодерни калеидоскоп. Тако је књига остварила свој циљ и доказала премису да је Африка пуна појединаца и друштвених група који умију да мисле и дјелају, а самим тим мијењају

друштва и колонијалне парадигме. Такође, ово дјело учествује у деколонизацији ума као почетном стадијуму развоја свијести о политичкој и економској стварности, што даље омогућава јасно дефинисање и одређење стратегије дјеловања.

Срђан Радановић

REFERENCE

Amanor-Wilks, D. (2018, May 31). Kwame Nkrumah, the AfCFTA and the 'Africa We Want'. African Center for Economic Transformation. Preuzeto 7. 5. 2026. <https://acetforafrica.org/research-and-analysis/insights-ideas/commentary/kwame-nkrumah-the-afcfta-and-the-africa-we-want/>

Babić, D. (2026). Politička misao u Podсахарској Африци – од ослобођења до данас. Beograd: Institut za међународну политику и привреду.

Braudel, F. (1980). On History. Chicago: University of Chicago Press.

Coker, W. (2026). In defence of the coups: Apologetic rhetoric, democratic recession and the popular allure of putschists in the Sahel. India Quarterly. Advance online publication.

Fanon, F. (1973). Prezreni na svijetu. Zagreb: Svijet suvremene stvarnosti.

Petrović, R, Babić, D. (2024). Zločini западне цивилизације. Beograd: Catena Mundi.

